

hogy a történelmi regény ilyen megbecsült szerephez jutott napjainkban.

A nagy termelésben természetesen fogyatékos munkák is kerülnek a piacra és ebben nem kis része van a kiadói ambíciónak.

Zobor Eszter könyve: jó könyv, érdekes könyv, különösen ha azt tekintjük, hogy új író első könyve. Egy Mátyás-korabeli nemesleány tragédiáját írja le Ekeronthó Borbála történetében. Minden alakján megérik, hogy abban a korban él és a vén Buda rajza nemcsak korhű, de történelmi levegővel telített is. Mátyás udvarát már sokan leírták, az írónőnek könnyű lett volna régi kliséket fölhasználnia, de ízlése, amely nemesen vezeti végig a regény nehéz problémáján, az ilyen hibáktól is megóvta.

A szép Borbála és Nádpataki kapitány szerelme körül indul el a tragédia, amely láthatatlan szárnyaival maga alá söpör mindenkit, aki Borbálába beleszeret. Korába ágyazottan valósággal az individuál-pszichológia problémája: mint lesz Borbála a «végzet asszonya», aki minden feléje közeledőt a sírba ránt. Az írónő azonban nem a lelki szálakat bogozza ki, hanem az események egymásra következésével érezteti ezt meg az olvasóval. És ezek az események gazdag romantikus és történelmi képekkel váltakozva, fordulatosan és érekkeltően követik egymást. Sikerült írás ez a regény, mert nem közismert hőst választ főalakjául, hanem magánembert, akit talán csak az írói képzelet teremtett meg, de elhíhető erővel, étellel teljesen. És ennek az embernek az életén keresztül válik láthatóvá a történelem, amelyet hibátlan korrajzban tálal élénk.

Külön is meg kell dicsérnünk jól felépített szerkezetét és szép, ízes nyelvéért ennek a regénynek, amelyre a szerző kiadót nem talált.

M. Gy.

Fáradt fiatalok regényei.

Henri Duvernois: Edgar. Franklin-kiadás. — **Vaszary Gábor: Monpti.** Káldor-kiadás.

A romanticizmussal terjedt el az irodalomban a fáradtság. Ezekben az emberekben önfegyelem helyett kapkodás és ötletek voltak, férfias keménység és akaraterő helyett hangulatok és érzések. A lélek nyitott kapuval várta a különböző hatásokat, semmi szilárdság nem volt benne, ami ellenállott volna az alulról feltörő áramlatoknak. A tudatalatti lélek uralkodik a tudatos és logikus értelmén, a szándékok és tervek képviselőjén. Kavargó ösztönök, homályos hangulatok, meghatározhatatlan sejtelmek az értelem férfias rendje helyett.

Ez a magatartás olyan régi, mint a romantika. Megvan Goethe *Werther*-ében, Rousseau-ban, Senancour-ban, Benjamin Constant-ban. A kezdeményező fáradtságába azonban akarat elem is vegyült. Csak egyik oka volt ennek a magatartásnak, a romantikus lélek elhatalmasodása az emberekben. Nemcsak azért szabadították fel érzéseiket és hangulataikat, mert fárasztónak érezték az értelem fegyelmező erejét, hanem bámulatba is akarták ejteni olvasóikat, hogy ők mennyire nem gyakorlati emberek, mennyire nem törődnek mással, csak érzelmvilágukkal, mennyire fűtyülnek a valóságra: *épater le bourgeois*.

A maiak azonban már fáradtabbak, semhogy eszükbe jusson még elképesztetni a nyárspolgárt. Ami a régieket újdonsága miatt is vonzotta, abból ma már kiveszett az az erő is, ami minden új dologban megvan s nem maradt más, csak a fáradtság, a lankadság. A régiek még mohón vetették magukat az érzések újonnan felfedezett területére, szomjasan fogadták be a hangulatokat, csak a visszahatásban voltak bágyadtak. A

normális lelki folyamat megállapodott a külső hatások mohó elfogadásában, a tudat alól és kívülről jövő benyomások nem alakultak át tettek. Ma már a befogadásban is fáradtak. Nem fontos most már az új hangulat, vagy új érzés sem. Általában minden változás, minden élmény fölösleges, mert fárasztó. *Duvernois* így jellemzi magát: «... a hegycsúcsok untatnak; nem mondom, felmászom én is, a pózért, azonban, mihelyt fenn vagyok, máris kéne egy hintaszék, néger zene, jéghideg limonádé.» E lélekformának művészi szempontból nagy előnyei is vannak. Az ilyenfajta beteg lélek már a legkisebb hatást is megérzi, tudatosítani képes. Ezek a művészek a léleknek eddig nem is sejtett kis rezdületeit írták le.

Ennek az életformának fővárosa Páris. A most felfedezett fiatal regényíró, *Henri Duvernois* is csak Párisban érzi jól magát s mihelyst ki-mozdul, egyszerre visszakíváncozik. Regénye bágyadt formák közt lejátszó nagy szerelem története. A fiú ügyetlen, csúnya, de tehetséges és szellemes. A lány szép, butus és egészségesen önző. A szerelem igen nagy, de a leány vagyont akar. Szerез is, maga mellé venné elhagyott szerelmesét, de ez a helyzet a fiúnak nem tetszik. Elválík a lánytól, de hű marad szerelmük emlékéhez, amelyet egy két franc 50 centime-os bábu szimbolizál: *Edgar* (a regény is tőle kapja címét). Közben küzködik az étellel is, próbál sok mindenfélét, de véletlenül nem sikerül neki semmi. A regény határozottan művészi. Sokat beszél a főhős, de néhány hangulatrajz felejthetetlen. Szinte bosszantóan finom a hős szerelmének története. Soha nincs arról szó, hogy milyen nagy benne ez az érzélem, de állandóan érezteti két fiatal szív felhőtlen boldogságát és bohó örömeit. Külön

fel kell jegyeznem, hogy mennyire diszkrétén rajzolja a szerelmet. Nem elvből. Fáradt ahhoz, hogy erotikus tudjon lenni. A fordításról, azt hiszem, elég annyi, hogy Gyergyai Albert munkája. Neve a gondosságnak, alapos nyelvtudásnak és művészi követelményeknek biztosítéka.

Páris adta ezt az életformát *Vaszary Gábornak* is (*Monpti*). Beleveti magát nyakló nélkül ebbe a fáradt lélekformába és igen jól érzi magát benne. Elmeséli, hogy amikor hosszas éhezés után végre pénzhez jut, ostobaságokat vásárol, amikor egyedül érzi magát, mert szerelme Lyonba utazott, kacsát vásárol, szóval igazán bohém módra viselkedik. A lány «édes, kis párisi leány», önzetlen, jószívű, okos, aki igazán szereti magyar barátját. Közhely, de itt meg-elevenedik ki tudja hányadszor. *Vaszary* azonban akármilyen bohém és oktalan, mégsem tud igazán párisian fáradt és nemtörődöm lenni. Mind untalan kibújik belőle az egészséges barbár. Jól érzi magát az idegen bőrben, de állandóan érzi, hogy most más ruhájába öltözött fel. Barbarizmusa nemcsak ebből áll. Szereti a nagy gesztusokat, néha egy kicsit színpadias: a francia ruha alól magyarul kezd beszélni. Egy kicsit büszkélkedik, mint a legtöbb magyar külföldön. *Duvernois* raffinátabban művészi, mélyebb, *Vaszary* «kicsesebb», szentimentálisabb, felületesebb és néha pestiesen nevetetlen. Közelebb áll a riportregényhez, mint a lélektanihoz. Inkább rajzokat ad Párisról, francia lányokról és emberekről, mint lélektani fejlődést. Azt hisszük, mégis jobb lenne, ha további fejlődésében levetkőznék párisi diszitémnyeit és megtisztultabban önmagát adná. A barbár magyar mégis csak közelebb áll hozzánk, mint a raffinált francia.

Fábián István.